

"Den Store Moder": Om ældre kvinder i dansk familiehistorie. Livshistoriske interviews og narrative analyser

Kernefamilien har forandret ældre kvinders rolle i familien, hvilket både har skabt nye måder at tale om bedstemødre og mødre på, samt skabt grobund for nye traditioner

Via nedslag fra livshistoriske interviews vil jeg give nogle bud på, hvordan opfat- telser af familie og ældre kvinders rolle i den har ændret sig i Danmark gennem det 20. århundrede. Artiklen har to ben. Det ene ben er familiehistorisk og peger på en udvikling, som har præget ældre kvinders rolle i familien i Danmark. Dette ben base- res på kvinders personlige livshistorier og familiehistorisk litteratur. Det andet ben er metodisk og skal præsentere arbejdet med livshistorisk materiale. Gennem narrative analyser og inspiration fra sprogteori vil jeg vise eksempler på, hvordan man kan arbej- de med denne type livshistorisk materiale ved hjælp af den poetiske analysemarkør *kulturelle troper*.

Undersøgelsen baserer sig på et materiale af interviews med 21 danske bedstemødre og oldemødre født ml. 1903 og 1952. Materialet blev indsamlet i 1991- 93 af undertegnede. På det tidspunkt var kvinderne mellem 42 og 89 år gamle. De blev udvalgt forholdsvis tilfældigt, bortset fra at den ene halvdel boede i København, mens den anden halvdel boede på en lille ø i Danmark. Ø-kvinderne kom primært fra små fisker- og bønderfamilier, mens Kø- benhavnerkvinderne både repræsenterede arbejderfamilier og småhandlende. Bortset fra én var der ingen repræsentanter fra mere velstående klasser eller borgerskab. Nogle af københavnerkvinderne var ud-

dannede; blot én (den yngste, Bodil) var akademiker (og kan derfor regnes som mere velstående), blandt de andre var der syersker, barneplejersker og bogholdere (note 1).

"Den Store Moder" – en kulturel trope

Den yngste kvinde, Bodil fra København på 42 år, fortalte om sin mor:

Hun mener så, at Mor ved bedst i tre genera- tioner, ikk. Hun har svært ved at respektere .. grænser. Altså, hun opfatter sig som "Den Store Moder", ikk. (...)

Hun er utroligt dominerende og styrende; det er hun stadigvæk, ikk. Hun passer sån... hun kunne sagtens være sån en "Mamma Grande"! Italiensk.

Udsagnet viser, at Bodil tager afstand fra sin egen mor og den adfærd, som mode- ren repræsenterer. Det fremgår af Bodils beskrivelse af moderen som "dominerende og styrende", men ikke mindst i kraft af ordene "Den Store Moder" og "Mamma Grande". Sådanne fremhævede ord er af russiske sprogforskere blevet kaldt *defamiliarization* (Shklovsky 1994/1917), eller *foregrounding* (Mukarovsky 1994/1948). Disse betegnelser blev senere transpor- teret til Vesten af russernes emigrerede kollega Roman Jakobson og måske mere kendt som "poetiske markører" (Jakobson

1960). Betegnelserne peger på, at en tekst, eller dele af den, gør opmærksom på sig selv vha. poetiske virkemidler. Det poetiske træder frem fx ved rim, rytme eller råhed, eller som "troper"; det retoriske begreb for sproglige omskrivninger af ting og fænomener (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969). Der findes mange typer af troper, hvor metafor og ironi måske er de mest kendte. Denne sproganalytiske tilgang er også kulturanalytisk, fordi anvendelsen af troper er interaktionistisk (Ibid.), i og med at troperne repræsenterer betydninger, som kan forstås kollektivt. Derfor arbej- der jeg med begrebet "kulturelle troper" i mine analyser af livshistoriske interviews (Blaakilde 2011). "Den Store Moder" og "Mamma Grande" er kulturelle troper både i form af hyperbler (overdrivelser), ironiske kommentarer, samt som metaforer for en person, der vil bestemme og blande sig i andres liv.

Analyser af livshistorie

Livshistoriske interviews kan udføres og analyseres på et hav af måder fra fokus på menneskers livsforløb (Birren et al. 1996, Horsdal 1999), over tematiske studier af fx familie- eller kvindeliv (Hareven 2000), til identitetsstudier og terapeutiske formål (Kenyon & Randall 1997, Mullen 1992, Me- deiros & Rubenstein 2015). Endelig er der kulturhistoriske og identitetsreflekterende studier af, hvad opmærksomheden på livs- forløb (og aldring) har betydet for moderne mennesker (Cole 1992, Porter 1997, Otto 2001). Mit studie rummer lidt af hvert af alle disse. De 21 livshistorier fra kvinder, som er født fra begyndelsen til midt i det 20. århundrede, giver en indsigt i forhold, som har ændret sig helt op til 1990erne, hvor interviewene blev foretaget; dvs. over en næsten 100-årig periode. De forhold, der fokuseres på, er også her familie- og kvindehistoriske med særlig interesse for

Da kernefamilien blev det nye familieideal i midten af det 20. århundrede, betød det, at de unge fik 'deres egen familie', som ikke længere inkluderede de ældre generationer

ældre kvinder. Enkelte kvinders udsagn anvendes som grundlag for viden om, hvordan de selv har oplevet familielivet, og dermed kan materialet også analyseres med henblik på at sige noget identitetsre-flekterende om, hvordan ældre kvinders rolle i familien har forandret sig i denne periode.

Med analyseredskabet kulturelle troper indskrives dette studie sig endelig i feltet *narrativ gerontologi*, som fokuserer på relationen mellem poesi, fortælling og levet liv (Medeiros 2014; Randall & McKim 2015).

Materialet er begrænset til interviews med et mindre antal kvinder, og med det personlige, og endog sprogligt analytiske udgangspunkt er der ikke tale om en generaliserbarhed i kvantitativ forstand. Når jeg udtaler mig om "udviklingen af ældre kvinders rolle i familien" bygger perspektiveringerne også på litteraturstudier, men vigtigst er de empiriske analyser af kulturelle troper i interviewene som en slags koder for kulturel betydning i et givet fællesskab. Fællesskabet kan både være lokalt forankret (fx på en ø), men det er også nationalt, i og med at kvinderne taler et sprog, som de fleste danskere kan forstå. Når Bodil siger "Mamma Grande" om sin mor, anvender hun netop en kulturel trope i form af et ikke-dansk ord i en dansk kontekst, og de fleste danskere vil forstå den underliggende, ironiske betydning, som henviser til stereotyper om italienske familier og en mors rolle deri.

Ifølge den russiske sprogforsker Mihail Bachtin trækker alle talende subjekter på et sprog i et *polyfonisk/flerstemmigt* fællesskab, som vi deler, og derfor også deler fortolkningen af, mens vi samtidig hver især er individuelt skabende *autorer*, når vi taler, og derfor serverer vi ustandseligt (kreative) kulturelle troper til fortolkning for hinanden, som altså må basere sig på

en form for fælles betydningsindhold, for at en forståelse kan finde sted: *Ytringens oprindelige element, hvori den lever og formerer sig, er dialogiseret forskellingsprogethed, der er anonym og social som sprog, men konkret, indholdsmættet og accentueret som individuel ytring.* (Bachtin 2003;60).

Der er mindst to lag af betydning i kulturelle troper og således *to fortolkningsniveauer*:

Det første er et personligt betydningslag relateret til den talendes ønske om at tale sig selv ind i verden som et handlende menneske med agens, og det andet er et kulturelt betydningslag relateret til den fælles opfattelse af verden i *strukturer*. Man har mulighed for at fortolke disse to betydningslag, når man studerer kulturelle troper; netop den personligt udtrykte, narrative identitet (Ricoeur 1991), og det kulturelle indhold blandt et givet fællesskab af mennesker, som anvender samme sproglige markører. Derfor kan man forsvare at tale om en sprogligt identificerbar generaliserbarhed, hvis fortolkningerne af individuelle ytringer som kulturelle troper kan følges og accepteres af tilhørere (fx af de mundtlige udsagn i livshistorier) såvel som læsere (fx af fortolkninger af interviews som her).

Familiecentrum

Bodils "Store Moder" er altså udtryk for en opfattelse af, at ens mor kan være "for meget", og at det, der er "for meget" er, at hun "ved bedst", er "styrende og dominerende" og har "svært ved at respektere" [andres grænser]. Bodil og hendes mor er fra København, og udsagnet blev udtalt i 1993. Det repræsenterer en individualiseret, kulturel opfattelse af, at en mor ikke skal tro, at hun skal styre eller blande sig i hvad som helst, og slet ikke sine børns og børnebørns liv. Som ældre mor må man lære at holde en vis distance til børnene,

Denne artikel er et resumé af en Ph.d.-afhandling om narrativ analyse af gamle kvinders rolle i familielivet i Danmark i en moderne, historisk kontekst. Teksten inkluderer to sammenblandede dele; præsentationen af en analyse af familiehistorie i en dansk kontekst samt forklaringen på den anvendte metodologi, som er en etnopoetisk metodologi inden for narrative og litterære studier kaldet *kulturelle troper*.

Studiet viser, at familie-kulturen har forandret sig i Danmark i løbet af det 20. århundrede, og har forladt en tradition kaldet *familiecentrummet*, som inkluderede og tog ansvar for familiemedlemmer i alle aldre, til fordel for et moderne ægteskabeligt familiemønster. Dette har ekskluderet ældre medlemmer fra familiebegrebet. Familiecentrummet skal ikke opfattes som et romantisk tilflugtssted for et harmonisk familieliv, men transformationen har også medført en forandring i familieetikken, som har skabt rum for at distancere og kritisere særligt de gamle (bedste)mødres rolle, som nu forventes at opretholde en distance for at undgå at dominere de yngre familiemedlemmer. Derudover synes det biologiske familieskab at indtage en mere central plads end tidligere, hvilket har skabt en ny central rolle til de gamle familiemedlemmer på et symbolsk plan.

Anne Leonora Blaakilde er ph.d. i etnologi og cand.mag. i folkløstik og retorik. Hun er forskningslektor ved Institut for Medier, Erkendelse og Formidling på Københavns Universitet.

og man skal være påpasselig med sin opførsel. Har det mon også været sådan tidligere i Danmark?

Bodil er den yngste i mit materiale, født i 1952. De ældste er født fra 1903 og oppefter, og hovedparten af kvinderne fra Øen er vokset op med deres forældre og bedsteforældre, eller har giftet sig til bofællesskab med en mand og hans ældre forældre. Man kan godt påstå, at mange danskere før i tiden i fysisk forstand har været tæt på deres ældre forældre eller svigerforældre, selv om det er et omdiskuteret emne inden for familiehistorien (Lasslett 1984, Löfgren 1974). Sagen er, at kun medlemmer fra slægter med fast ejendom havde mulighed for at bo sammen familiemæssigt, mens ejendomsløse boede hos andre, enten som tjenestefolk (tyende) eller på fattiggårde (Gaunt 1996, Willert 1992). Det var et kulturelt ideal, at man boede sammen, fordi samfundet var organiseret efter, at slægter sørgede for egne medlemmer. Man kan sige, at et materielt og socialt familiecentrum var det efterstræbte ideal, som mange ikke kunne efterleve (Willert 1992). Dette familiecentrum skal ikke forveksles med en samlivsform som et harmonisk *gemeinschaft* (Tönnies 2001), men alternativet uden familie var værre. Ifølge kvindernes udsagn var det således ikke verdens største fornøjelse at bo sammen i fler-generationelle hushold, især ikke for dem, der flyttede sammen med svigerforældre. Meta, født i 1915, boede sammen med sine svigerforældre og siger:

Jaeh. Det gik såmænd meget godt, men... jeg... jeg vil bare ikke anbefale nogen unge mennesker at bo sammen med deres forældre. Det synes jeg ikke, det er rimeligt. Jeg synes ikke, det er rimeligt.

De fremhævede og gentagede ord i sætningerne viser ved hjælp af *defamiliarization*,

at Metas udsagn er dybt følt, og det er det på grund af egne, dårlige erfaringer. Det var ikke lige slemt for alle, men de fleste siger som Meta, at de ikke selv ville bo med deres voksne børn. Rasmine, født på Øen i 1931, fortæller her om at bo sammen med sin mor i 1950'erne og 60'erne:

Rasmine: Min mor, vi havde da meget hjælp af hende, men det kunne da også være irriterende til tider. Altså hun kunne jo slet ikke noget andet, end at hun var med i det hele. (...) Jeg har ihvertfald sagt, at jeg vil aldrig bo sammen med mine egne børn! (Rasmine ler.) Nej, det syntes jeg ikke, det fungerede så godt. Altså (...) vi kom da godt ud af det sammen, men det kan godt være irriterende mange gange, ikke, altså hvis vi havde gæster ikke, vi var unge, og hun var gammel, og...

AL: Så skulle hun være med?

Rasmine: Ja. Hun var med, for hun havde ikke nogen speciel stue.

Selv om der i retrospektiv fremlægges kritik af traditionen med at bo flergenerationelt sammen, er Rasmine en af de få, der sætter ord på, at det var "irriterende", og hun er den eneste, der nævner forskellen på at være "ung" og "gammel" som en slags begrundelse for denne irritation. Rasmynes udsagn kan være tegn på, at der i midten af århundredet kom en ny opmærksomhed på aldersbetingede forskelle mellem mennesker og deres interesser. Men der er ingen, som retter en konkret kritik af de ældres opførsel eller personlighed, sådan som det ses i Bodils udsagn om "Den Store Moder".

De gamle flytter ud af familien

"Du skal ære din Far og din Mor", står der i Biblens 10 bud. Mange kulturer har en gammel familieetik, som har tilsagt mennesker at tage sig af deres forældre, også her i Skandinavien (Moring 2003).

Denne familieetik har haft indflydelse på den respekt for forældre, som kan aflæses indirekte i de interviewede kvinders udsagn, fordi de ikke kritiserer de gamle, selv om det måske har været "irriterende" at bo sammen, som Rasmine siger. Mange af dem har taget sig af gamle forældre og svigerforældre, både når de var syge og døende. Det kom helt af sig selv, som Lene, født på Øen i 1937, siger om sine syge bedsteforældre:

Lene: Så... passede Far og Mor jo dem og så...

AL: Skulle de passes, eller kunne de klare sig selv, mest?

Lene: Argh til sidst skulle de jo passes, fordi de var jo gamle. Min bedstefar var over 90, inden han døde, og min bedstemor var sidst i firserne.

AL: Hvad skulle man gøre for dem?

Lene: Jae.. man skulle jo gøre de ting, de sådan.. ikke kunne selv.. ikke. (Lene fniser) Der var jo ikke hjemmehjælp dengang jo, så det... det kom jo helt af sig selv.

Selv passede Lene også både sin svigerfar og svigermor, til de døde. Denne pasnings-tradition var gældende, før velfærdsstatens offentlige plejevæsen kom i system (Moring 2003, Ploug et alia 2004), og mange af kvinderne har oplevet overgangen fra slægtsbaseret samfundsorganisation til en velfærdsstatslig ditto (Eisenstadt 2003). Det kunne være svært at legitimere at sende sin mor på et plejehjem, hvis man havde levet med de gamle familie-etiske forventninger til de voksne børns ansvar for svage forældre.

Det fortæller Agnes, født på Øen i 1905, om:

AL: I havde ikke på noget tidspunkt tænkt på, om I skulle have hende derhjemme. Det var hun for syg til eller hvad?

Agnes: Jamen (...) de talte om det; da sag-

de (...) sygeplejersken: "Jamen de kan ikke passe Fru Bruun," siger hun. "Det er helt udelukket!" For der var én her, der sagde til mig engang: "Jeg troede godt nok, at du kunne passe din mor!" Så sagde jeg: "Jamen du snakker om noget, du ikke kender noget til, for vi har spurgt læger og sygeplejersker, og de siger nej!" - For det var jo en skam, at folk ikke kunne passe deres de gamle, for det skulle de jo!

Når Agnes anvender citeringer i direkte tale, er det udtryk for kulturelle troper, som ikke bare giver en dramatisk effekt, men også viser, at begivenheden, selv mange år efter, udgør en levende erindring om noget betydningsfuldt i Agnes' liv. Citaterne repræsenterer både et eksempel på datidens forventning til familie-etisk omsorg, og på hvordan Agnes som modværge mod dette måtte anvende ekspertens, "sygeplejersken"s, autoritative belæg for at afparere "skammen" og legitimere institutionaliseringen af sin mor. Agnes stabiliserer således sin narrative identitet ved hjælp af sygeplejerskens citat.

I midten af det 20. århundrede havde den nye *kernefamilie* erstattet det ældre *familiecentrum*, muliggjort af bedre levekår, flere boliger, og en velfærdsstat, som efterhånden kunne overtage nogle af de omsorgs- og plejeopgaver, som tidligere (kvinderne i) slægten måtte tage sig af (Lützen 1998, Ploug et al. 2004). Der kom flere institutioner til svækkede ældre, og de unge flyttede hjemmefra i stedet for at bosætte sig i forældres eller svigerforældres bolig (Gaunt 1996, Goode 1963). Det nye ord for dét var, at de unge "stiftede familie", og de fik endog "deres egen familie". Den strukturelle generaliserbarhed for denne nye tendens, i Bachtinsk forstand *dialogiseret forskellingsprogethed*, afspejles af, at ordet "kernefamilie" første gang blev optegnet på dansk i 1956 (Dansk Sprognævn). I dag

anvendes ordet "familie" synonymt med "kernefamilie", og Danmarks Statistik har 37 forskellige definitioner af denne. Ingen af dem rummer en familie med flere end to generationer (forældre med eller uden børn). (Politiken 2009).

Der er ikke længere brug for et materielt og socialt familiecentrum, og de gamle er flyttet ud af familien.

Biologisk centrum

Da jeg interviewede kvinderne på Øen, som havde levet med tregenerationelle hushold, udtalte de som nævnt glæde over, at dét ikke længere er nødvendigt. De fleste af dem levede nu alene, enten som enker eller med deres mænd, og bortset fra én havde alle deres børn og børnebørn for-

sagde: "Det må I godt," sagde jeg, "så skal I sidde ude i laden," og det var de mægtig interesseret i. Og vi havde så fint et vejr.
(Sigrid, født på Øen 1920)

Maren: For jeg holder sådan... det har jeg gjort et par år nu, holdt sammenkomster med hele familien, så er vi en 40 stykker.
(...) og så... så siger jeg så... "Ja, jeg kan ligeså godt holde én et år igen, og få jer samlet på én gang, sådan at...". Jamen ved du hvad, det er så sjovt, at den ene kender ikke den anden! Af fætre og kusiner, de aner ikke, hvem de er jo! Og så får de dog set hinanden.
(Maren, født på Øen 1903)

Slægts- og familiefester, som har det ene formål, at medlemmer kan møde deres

I den biologiske familie indtager de ældre en central symbolsk plads som det samlende element, som dog mest dyrkes ved festlige lejligheder – ikke i hverdagen

ladt ikke bare reden, men også Øen.

Familien var derfor ikke længere en social foranstaltning i hverdagen for disse kvinder. Men en ny tradition kom ind i kvindernes alderdom, nemlig slægtsfesten:

AL: Hvad holdt I ellers af familiefester (før, AL), var I ikke samlet nogle gange?

Sigrid: Nej, ikke på den måde der. Det var vi altså ikke. Derimod (Sigrid ler) for et par år siden da havde jeg alle børn og svigerbørn og børnebørn og oldebørn samlet ude i laden. Men de ville herover allesammen på en gang. Jeg har ikke plads til at have dem her! Jeg

slægtninge og fejre deres genalogi, var et helt nyt fænomen i de gamle kvinders liv. En sådan familiefest indrammer familien som et kulturelt ideal – og ofte sker det i bogstaveligste forstand ved hjælp af et slægtsfotografi, som bliver taget til lejligheden. Familiens medlemmer skal ved hjælp af festens rituelle handling mærke, at de har et familiært og kulturelt fællesskab. Fætre og kusiner skal have "set hinanden", siger Maren. Også Agnes' slægt, Bruun-slægten, holdt for første gang en stor slægtsfest med 100 deltagere, der kom fra hele landet for at møde hinanden på denne ø, hvorfra de mener, at slægten

stammer. For dem er slægtsidentiteten, knyttet til navnet Bruun og til lokaliteten på netop denne ø; en helt ny værdsættelse af Øen og deres aner der.

Disse nye slægtstraditioner, som baserer sig på et genealogisk fællesskab, sætter de ældste i centrum som ophav til dem alle og som samlingspunktet for deres fællesskab. Sigrød taler i begejstrede citater og ler, og Maren siger med en blanding af fryd og forskrækkelse i stemmen: *Den ene kender ikke den anden!* Og hun tilføjer den sproglige sammenblanding (også en kulturel trope): *De aner ikke, hvem de er, jo.* Det er måske lidt skræmmende for Maren, at hendes egne børnebørn og oldebørn kommer så langt væk fra hende selv - og hinanden, men på den anden side giver det hende netop en central position som den, der kender alle.

En sådan festlig indramning af slægten som en samlet gruppe giver høj status som et socialt fællesskab. Familiekulturelt fremviser disse slægter (og familiefotos) således et positivt billede af sig selv, og den rituelle indramning af kulturel identitet har betydning for familiens medlemmer og deres personlige identitetsfølelse hver især. Denne betydning er dog størst for de ældste, som her Maren og Sigrød, der indtager den centrale, samlende plads for fællesskabet. I en sådan fejring af slægt som markeret betydningsfelt får den ældste en særlig, værdifuld position som det biologiske centrum.

Koblingen mellem genealogi og identitet er et nyere fænomen for de fleste almindelige mennesker i Norden, hvor det op gennem det 20. århundrede har fået stigende betydning med dannelsen af slægtsforeninger og etablering af slægtsfester (Gaunt 1996). Denne kulturelle fejring af biologisk ophav er gået hånd i hånd med lovgivning, som i stigende grad fokuserer på biologiske beviser for menneskelige relationer og medborgerskabskriterier (Rose

and Novas 2005). I Danmark kan fx nævnes loven fra 1937 om børn født uden for ægteskab. Med arve- og navnerettigheden knyttedes familieskabet til det biologiske faderskab, idet barnet først nu fik ret til sin biologiske fars navn og arv (Mørch 1982). Det biologiske fællesskab er blevet mindst lige så vigtigt som det sociale.

Ældre kvindestemmer om dansk familiehistorie

Trange kår, færre boliger og en gammel, formodentlig religiøst betinget familieetik har betydet, at familie indtil industrialiseringen har boet sammen i flergenerationelle hushold i det omfang, man havde ejendom og forsørgelsesgrundlag for det. Hvor det var tilfældet, var ældre mennesker placeret i et materielt og socialt familiecentrum.

Det 20. århundrede har medført mere velstand, flere boliger, en velfærdsstat med offentlig omsorg og pleje, samt højere grad af individualisering. De interviewede kvinder fortæller i deres livshistorier om erfaringer med denne udvikling, som har betydet, at de som gamle bor alene, mens deres bedsteforældre boede sammen med yngre familie. De gamle hører så at sige ikke med til familien mere. Rollen som ældre kvinde i familien har ændret sig fra at være social og knyttet til et fællesskab i hverdagslivet til at repræsentere et mere distanceret, individualiseret forhold. Dette forhold hyldes mest ved festlige lejligheder, hvor genealogi dyrkes, og hvor de gamle nu får en vigtig symbolsk funktion som biologisk centrum i takt med, at samfundet i højere grad præges af biologisk medborgerskab.

Materialet i denne undersøgelse viser også, at det ikke nødvendigvis var idel lykke i de flergenerationelle familier, men at der sandsynligvis ikke blev talt negativt om ældre forældre, som man var forpligtet til at tage vare på. I dag kan man derimod godt

tale negativt om ældre forældre, også sine egne, som eksemplet med Bodil viser, og “Den Store Moder” bruges endda i større sammenhæng som en kritik af det socialdemokratiske velfærdssystem (Meyer 1992), hvilket understøtter en diskursiv kritik af ældre kvinder som potentielt overgribende og kontrollerende monstre. Materialet og metoderne til denne analyse af ændringer i opfattelsen af ældre kvinder – og mødre – er her baseret på livshistoriske interviews og narrative analyser. Det kunne være interessant at teste resultaterne i denne undersøgelse ved at undersøge andre materialeformer, fx. medier, litteraturstudier, psykologisk og pædagogisk faglitteratur etc.

Note 1

Artiklen bygger på dele af en ph.d.-afhandling (Blaakilde 2011).

Referencer

- Bachtin, M.M. (2003) *Michail Michailovitj Bachtin: Ordet i romanen*. På dansk ved Nina Møller Andersen og Alex Fryszman. København: Gyldendals Bogklubber.
- Blaakilde, Anne Leonora (2011) *Bedstemorsnak. Et kulturelanalytisk studie af ældre kvinders liv i dansk familiehistorie i det 20. århundrede*. Ph.d.-afhandling indleveret ved Det humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.
- Birren, J. E. et al. (eds.) (1996) *Aging and Biography. Explorations in Adult Development*. New York : Springer Publ. Co.
- Cole, T. (1992) *The Journey of Life: A Cultural History of Aging in America*. Cambridge: Cambridge Univ. Press.
- Dansk Sprognævn. <http://www.dsn.dk/noid/?q=kernefamilie>
- Eisenstadt, S. N. (2003) *From Generation to*

- Generation. Third Ed. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers 2003. (Orig. 1956).
- Gaunt, D. 1996/1983. *Familjeliv i Norden*. Malmö: Gidlunds.
- Goode, W. J. 1963. *World Revolution and Family Patterns*. The Free Press of Glencoe Collier-Macmillan Limited, London.
- Hareven, T. K. (2000). *Families, History, and Social Change: Life-Course & Cross-Cultural Perspectives*. Boulder, Colorado: Westview Press.
- Horsdal, M. (1999). *Livets fortællinger – en bog om livshistorier og identitet*. København: Borgen.
- Jakobson, R. (1960). Closing Statement: Linguistics and Poetics. I: Thomas A. S. (ed.) *Style in Language*. Cambridge: M.I.T. Press. Pp.350–377.
- Kenyon, G. M. & Randall, W. L. (1997) *Restorying Our Lives. Personal Growth Through Autobiographical Reflection*. Westport, US: Praeger.
- Kenyon, G. M. & Randall, W. L. (1999) Introduction: Narrative Gerontology. *Journal of Aging Studies* vol. 13, 1. Pp.1-5.
- Laslett, P. (1984). The Significance of the Past in the Study of Ageing. Introduction to the Special Issue on History and Ageing. *Ageing & Society* 4. Pp. 379-389.
- Lützen, K. (1998) Byen tæmmes. *Kernefamilie, sociale reformer og velgørenhed i 1800-tallet*. Hans Reitzels forlag, København.
- Löfgren, O. (red.) (1974) *Familie, hushold og produktion*. Brede, Danmark: Forlaget IEF.
- Medeiros, K. (2014) *Narrative Gerontology in Research and Practice*. New York: Springer.
- Medeiros, K. & Rubinstein, R. L. (2015) "Shadow stories" in oral interviews: Narrative care through careful listening. *Journal of Aging Studies*. Published online on March 14, 2015. Doi:10.1016/j.jaging.2015.02.009.
- Meyer, G. (1992) *Store Mor. Om overvågning og omsorgsskader*. Gyldendal.
- Moring, B. (2003). Conflict or Cooperation? Old Age and Retirement in the Nordic Past. *Journal of Family History*, vol. 28, 2. Pp. 231-267.
- Mukarovský, J. (1994). Standard Language and Poetic Language. I: Adams, H. (Ed.) *Critical Theory Since Plato*, Revised Edition. Fort Worth: Harcourt Brace Jovanovich College Publishers. Pp. 976-982. (Orig. 1948).
- Mullen, P. B. (1992). Listening to Old Voices. *Folklore, Life Stories, and the Elderly*. Chicago: University of Illinois Press
- Mørch, S. (1982) *Den ny Danmark historie 1880-1960*. København: Gyldendal.
- Otto, L. (2001) Livshistorier og biografisk subjektivitet. *Dansk Pædagogisk Tidsskrift*, 1. Pp. 3-11.
- Perelman, C. & Olbrechts-Tyteca, L (1969) *The New Rhetoric. A Treatise on Argumentation*. University of Notre Dame Press, Notre Dame, London.
- Ploug, N., Henriksen, I. & Kærgård, N. (red.) (2004) *Den danske velfærdsstats historie*. SFI publ. 04:18, København.
- Politiken 29.12. 2009
http://politiken.dk/indland/fakta_indland/
- ECE869800/her-er-kernefamiliens-37-af-loesere/
- Randall, W. L. & A. McKim, E. (2004) Towards a Poetics of Aging: The Links Between Literature and Life. *Narrative Inquiry*, 14, 2. Pp. 235-60.
- Ricoeur, P. (1991) Life in Quest of Narrative. I: Wood, D. (Ed.) *On Paul Ricoeur: narrative and interpretation*. New York: The University of Warwick, Routledge. Pp. 20-33.
- Rose, N. & Novas, C. (2005) Biological citizenship. I: Ong, A. & Collier, S. (Eds.) *Global Assemblages: Technology, Politics and Ethics as Anthropological Problems*. Oxford: Blackwell. Pp. 439-63.
- Shklovsky, V. (1994) Art as Technique. I: Adams, H. (Ed.) *Critical Theory Since Plato*. Rev. Ed. Fort Worth: Harcourt Brace Jovanovich College Publishers. Pp. 750-59. (Orig. 1917).
- Tonnies F. (ed. Harris, J.) (2001) *Community and Civil Society*, Cambridge University Press.
- Willert, H. (1992) *Store familier i små huse. 77 hus-familier i 1800-tallets Kyndby*. Kultursociologiske Skrifter nr. 29. Akademisk Forlag.